

PROLOOG

Monroe, North Carolina, 1958

Ik was nooit bang, niet voor mijn eigen leven in ieder geval.

‘We gaan een ijsje eten,’ zei papa op een ochtend. Ik was acht; Bobby tien. We waren net wakker, het was zaterdag. Mama liep nog in haar ochtendjas en opa John zat buiten op de veranda te roken. Het was heel heet; de voordeur stond open en door de hor hoorde ik het hoge zoemende getjirp van de cicaden. Dat geluid deed me altijd denken aan elektriciteit.

‘Jullie lusten toch wel een ijsje?’

Bobby vloog de trap op naar boven om zich aan te kleden. Ik was nog bezig met mijn havermout. Vader was de enige die zich al had gewassen en aangekleed. Hij stond altijd als eerste op, heel vroeg. Hij leunde met zijn ellebogen op tafel en met twee handen omklemde hij een grote, bruine koffiemok.

‘Johnny?’

Hij keek me onderzoekend aan en nam een slok. Hij morste een paar druppels op zijn overhemd. Ik hoorde gekletter van water in de keuken. Op zaterdag hoefde mama niet te werken in het ziekenhuis en deed ze altijd onze was.

‘Heb jij geen zin in ijs?’

‘Jawel.’

Papa bleef me aankijken. Hij glimlachte naar me, maar zijn ogen stonden serieus. Op een of andere manier voelde ik altijd haarfijn aan als er iets stond te gebeuren. Ik had een soort zesde zintuig voor vaders onrust. Ik weet ook niet waarom; mama en ik hoefden elkaar maar aan te kijken of ik wist dat zij dat ook had. Bobby niet; Bobby was argelozer. Het moet

iets in papa's blik of motoriek zijn geweest waaraan ik kon zien dat hij gespannen was en ergens anders met zijn gedachten. Ik denk dat hij daarom strenger voor mij was dan voor Bobby, ook omdat hij wist dat ik de neiging had me aan zijn gezag te onttrekken.

'Gaat mama ook mee?' vroeg ik.

'Mama blijft bij opa.' Hij zette de mok op de tafel en stond op. 'Je bent toch niet bang?'

Ik schudde van nee en slikte een hap koude havermout weg. Ik loog niet, ook al verzweg ik dat ik me zorgen maakte om hem.

'Goed zo. Ga je maar aankleden dan.'

Ik vermoedde dat we naar de *drugstore* aan Main Street gingen. Daar was ook een restaurant met een bar en een paar tafeltjes, waar ze het lekkerste ijs van heel Monroe verkochten; iedereen wist dat. Van papa mochten we niet in zaken komen waar ze ons niet wilden bedienen, maar ik had er een keer stiekem met een kwartje dat ik van opa John had gekregen een bakje chocolade-ijs met slagroom gekocht. Aan de achterkant van de winkel, in de steeg, waar het luik was waar wij konden bestellen.

Als we er zo meteen heen gingen voor ijs, zou vader door de voordeur naar binnen stappen, en wij ook.

Bobby kwam de trap af gehuppeld in zijn korte broek. In zijn krullen glinsterden fijne waterdruppeltjes en op zijn bovenlip zat een restje opgedroogde tandpasta. Zijn hemd hing uit zijn broek en op zijn knieën zaten rafelige bruine korsten. Bobby was groot, net als vader. Ik leek meer op mama. Mijn broer zag er ouder uit en daardoor had hij vaak ruzie. De oudere jongens daagden hem uit. *Je vader is een lastpak een oproerkraaier*, dat soort opmerkingen. Dan sloeg hij erop en moest ik hem komen helpen.

Hij was ook heel dun, zijn armen deden me denken aan de

tentakels van een octopus. Meestal zag hij er slordig uit, maar bij Bobby maakte dat niet uit. Zijn diepbruine huid leek van fluweel. En hij kon je met een volslagen onschuldige blik aankijken, als een engel die net op aarde is geland. Oudere mensen, vooral vrouwen, vonden hem daardoor meteen aardig. Zelfs vader werd bijna nooit boos op Bobby.

Hij keek geërgerd naar me. Ik denk omdat ik nog in mijn pyjama aan tafel zat. Hij wipte van zijn ene op zijn andere been; kon bijna niet stil blijven staan van opwinding. Ik ga al, ik ga al, mompelde ik in mezelf. Ik ging naar boven en kleedde me aan en toen ik even later naar beneden kwam riep moeder me. Ze hield de deur naar de keuken voor me open en gebaarde dat ik bij haar moest komen. Ik was klein voor mijn leeftijd; gedrongen. Ze hurkte voor me neer en omklemde mijn gezicht met haar handen die nog vochtig waren van de was. Haar gebloemde dunne ochtendjas viel van voren open en ik zag haar zachte borsten onder haar witte nachtpon.

‘Zal je oppassen, Johnny?’

Ik knikte. Ze vroeg dat altijd als ik de deur uit ging zonder haar. Maar ze hield me net iets langer vast dan anders en keek me aan alsof ze nog iets wilde zeggen. Ze rook zoet, naar fruit of naar bloemen. Ik sloeg mijn armen om haar hals en legde mijn hoofd tegen haar schouder en mama drukte een zoen op mijn voorhoofd. Ik weet niet waarom maar op dat moment voelde ik me ineens heel trots. Ik wist dat er iets belangrijks ging gebeuren zo meteen in de drugstore, want de eigenaar zou de politie bellen zodra vader een voet in de winkel zette, ik had de verhalen wel gehoord aan tafel, papa en mama spraken gewoon over dat soort dingen waar wij bij waren. Vader wilde dat we waren voorbereid, zo noemde hij dat.

‘Ik ben klaar,’ zei ik en wurmde me los uit mama’s liefkozing. Ik ging rechtop staan, kin omhoog, als een kleine sol-

daat. Ergens diep vanbinnen was ik ervan overtuigd dat ik papa zou beschermen met mijn aanwezigheid. Bobby ook natuurlijk, maar ik was altijd het meest bezorgd om papa.

Een paar jongens uit de buurt stonden op de stoep aan de overkant van de drugstore te wachten toen we Main Street in reden. Richard Crowder zag ik, en zijn neef Roy. En Jonathan, die met zijn adoptiemoeder tegenover ons woonde. Papa zwaaide naar ze en parkeerde de blauwe Hillman op een veldje aan de achterkant van de drugstore. Hij had zijn kleine .45mm-legerpistool om zijn middel gegespt, maar omdat hij een jasje over zijn overhemd droeg zag je dat niet.

‘Welke smaak neem jij?’ vroeg Bobby toen we uitstapten. ‘Ik aardbei. Of citroen.’ Hij had zo’n lichte huppelende tred, het leek alsof hij een eindje boven de stoep zweefde. Hij vloog op Jonathan af, die zijn armen spreidde en hem in de houdgreep op de grond legde. Nu ik, wilde ik roepen maar slikte het op tijd in. Ik moest opletten. Jonathan hielp Bobby overeind en sloeg hem vriendschappelijk op zijn schouder. Toen keek hij naar mij. ‘Alles kits, Johnny?’ vroeg hij. Jonathan glimlachte en knipoogde alsof we samen een geheim hadden. Hij snapte tenminste dat ik mee was om papa te helpen. Hij was de stoerste en knapste jongen die ik ooit had gezien, met zijn lichtgevende bronzen huid en zijn mosgroene ogen. ‘Mijn gouden jongen,’ noemde opa John hem, omdat Jonathan volgens hem voor het geluk was geboren. Hij en oma Emma hadden voor hem gezorgd als baby en Jonathan was nog steeds kind aan huis bij ons.

Het was druk in Main Street. Ik zag de mensen wel naar ons kijken. Twee oudere meisjes staken gearmd de straat over. Ze droegen lichte jurken, vanaf hun middel heel wijd uitlopend, alsof er een hoepel in de zoom was genaaid. Ze likten aan hun

ijsje en smoesden met elkaar en keken ondertussen de hele tijd in onze richting. Ik zag dat Jonathan Richard aanstootte. Richard schoot in de lach, maar papa keek hem bestraffend aan en hij vermande zich. Toen ze langs ons liepen zag ik de kleinste en molligste van de twee naar Jonathan kijken en hij keek terug, hij lachte naar haar, op zijn Jonathans, alsof zijn gezicht openbrak, en even was er een zweem van een glimlach op het gezicht van het meisje, maar toen porde haar vriendin haar in haar zij en fluisterde net hard genoeg zodat wij het zouden horen: 'We zouden het de sheriff moeten melden, Catherine. Die vuile *niggers* denken tegenwoordig dat ze alles mogen.'

Papa nam Jonathan apart. Ik kon niet horen wat hij zei maar kon aan de dikke rimpels in zijn voorhoofd zien dat hij boos op hem was.

'Gaan we ijs halen?' zeurde Bobby.

Papa deed alsof hij Jonathan een draai om zijn oren gaf, gelukkig lachten ze allebei en papa zei: 'We gaan ijs halen.'

Ik zong een versje in mezelf toen we de drugstore binnen stapten, vader voorop, Jonathan er meteen achteraan met Bobby en mij aan zijn zijde en Richard die de rij sloot, een versje dat mama ons had geleerd. *I'm goin' down to the railroad, baby/ Lay ma head on the track/ I'm goin' down to the railroad, babe/ Lay ma head on de track-/ But if I see de train a-comin'/ I'm gonna jerk it back.* Ik zei die regels in mezelf op, maar ze betekenden niks. Mama had het liedje een paar keer voorgelezen uit een boek van Langston Hughes en daarom kende ik het uit mijn hoofd. Maar het ging om het geluid, zolang de zinnen in mijn kop zoemden was alles goed. Ik keek recht voor me, naar papa's brede rug, maar vanuit mijn ooghoeken zag ik de gezichten van de bezoekers in het restaurant onze kant op draaien. *I'm goin' down to the railroad, baby/ Lay ma head on the track...* De woorden werden groter in mijn hoofd, klonken

luider, terwijl het om ons heen in de ijssalon steeds stiller werd, de lucht droger, alsof alle geluiden waren opgedroogd, bijna alsof ik doof was en opgesloten zat in mezelf. Vader gebarde naar een tafeltje, dat we moesten gaan zitten. Ik probeerde Bobby's aandacht te trekken, wilde dat hij naast me kwam zitten, maar hij zag me niet, richtte zich helemaal op Jonathan en hield zijn hand vast.

Ik weet niet hoelang we aan dat tafeltje hebben gezeten; het leek wel een uur of langer. Papa gaf ons de menukaart en zei dat we iets moesten kiezen, dat we ook een milkshake mochten in plaats van ijs, of cola, waar we maar zin in hadden. Op een rare manier schaamde ik me dat hij dat tegen ons zei; en ik schaamde me dat ik me schaamde. Het liefste wilde ik opstaan en wegrennen, maar dat kon niet, ik kon me niet bewegen. Het was alsof alles en iedereen in de drugstore bevroren was, of betoverd. Ook de dikke serveerster met haar suikerspinhaar en de kok met zijn hagelwitte schort waar een paar roodbruine vegen op zaten, en de oude grijze man achter de kassa. Niemand bewoog. Niemand zei iets. Alleen uit de jukebox kwam muziek... *darling you-ou/ send me/ I know that you-ou/ send me...* Ik hoorde het door het versje van mama heen. Ik werd duizelig en misselijk, ik telde in mezelf tot tien een twee drie vier vijf zes zeven acht negen tien nog een keer een twee drie vier...

Toen stopten er vlak voor de deur van de drugstore twee politieauto's en een seconde later stoven vier agenten naar binnen, ik telde sneller een twee drie vier vijf zes zeven, ik keek naar papa die heel kalm voor zich uit zat te staren, naar Jonathan, die een arm om de schouders van Bobby had geslagen, een twee drie vier vijf zes zeven acht negen tien een twee drie vier... 'Drie keer raden wie hier de leiding heeft,' hoorde ik een van de agenten zeggen. Een twee drie vier vijf zes...

‘Robert Franklin Williams... Meekomen.’ Een twee drie vier... Papa stond heel langzaam op en de agent trok zijn armen naar achteren en deed ze aan elkaar vast met handboeien. ‘Jij denkt dat je boven de wet staat, niet dan?’ De agent pakte papa’s .45mm-pistool uit de holster en liet het voor zijn ogen bungelen. ‘Stomme neger. Zijn dat je kinderen? Arme kinderen met zo’n vader.’ Papa zei niks, hij keek mij aan, een beetje streng gewichtig alsof hij me een opdracht gaf, let op Bobby, let op je moeder, ik wilde iets terugzeggen, maar mijn keel deed pijn, er kwamen geen woorden uit en twee agenten namen papa mee, ze duwden hem achter in een van de politieauto’s, ik zag het door de glazen ruit, ik zag de auto weggrijden, de wolk van witte stofdeeltjes die in de hete lucht zweefden en de mensen in het restaurant applaudisseerden en op dat moment greep een agent mij en Bobby bij de arm en de andere agent sjoerde Richard en Jonathan mee, ze duwden ons naar de uitgang van de drugstore, de straat op. ‘Oprotten jullie. De volgende keer loopt het minder goed af. Laat dit een waarschuwing zijn.’

Mama stond met opa John op de veranda op ons te wachten. Iemand had haar gebeld over wat er was gebeurd. ‘Het komt goed, jongens,’ zei ze opgewekt terwijl ze ons allebei tegelijk in haar armen sloot en zoende. ‘Er is een advocaat naartoe. Het komt allemaal goed.’ Het klonk alsof ze het vooral tegen zichzelf zei. Jonathan stond er onhandig bij, met zijn handen in de zakken van zijn spijkerbroek en zijn blik strak op de grond gericht. De andere jongens waren al naar huis.

‘Blijf je eten?’ vroeg opa John aan Jonathan.

‘Vandaag niet,’ mompelde hij en hij slenterde naar zijn eigen huis. Bobby rende hem achterna.

‘Laat hem maar even,’ zei opa John tegen mama.

Ze trok me tegen zich aan maar zei niets. Voor mij was dat

het bewijs dat ik haar had teleurgesteld omdat papa in de gevangenis zat en ik niet. Ik duwde haar van me af. 'Ik haat papa,' zei ik.

Mama pakte mijn hand, ze streelde mijn wang. Ik probeerde me los te rukken uit haar greep, maar ze hield me stevig vast. 'Het is niet erg, Johnny. Ik ben trots op je. Je vader zou dit nooit doen als hij niet zeker wist dat het goed was. Ooit zal je dat begrijpen. Hij houdt van je.'

Ik niet van hem, dacht ik, maar ik zei gelukkig niks. Ik wilde me niet nog rotter voelen.

Detroit, Michigan, 2014

Ik zit alleen in de woonkamer, het is een uur of zes in de ochtend. De gordijnen heb ik opengeschoven en een bleek zonlicht zet de woonkamer in een blauwige gloed waardoor alles er smoezelig uitziet, of doorschijnend. Je knippert met je ogen en hups, weg zijn de dozen met mama's boeken en kleren en andere spullen die tegen de muur gestapeld staan; de groenfluwelen zitbank met bijpassende schemerlamp die Lisa zo mooi vindt maar waarvoor we geen plek hebben; mama's vier rode Moleskine-notitieboeken die naast me op de grond liggen.

Ik heb haar beloofd ervoor te zorgen dat haar verhaal zo goed mogelijk de wereld in gaat, ik heb moeder moeten zweren dat ik als enig overgebleven zoon zorg dat haar geschiedenis zo precies en eerlijk en mooi mogelijk wordt verteld, of doorverteld.

'Jij was er voor een belangrijk deel bij,' zei ze een paar dagen voor haar dood; ze kon alleen nog maar fluisteren. 'Het is ook jouw verhaal, John. Ik wil je nergens mee opzadelen, maar je bent de enige aan wie ik mijn notitieboeken met een gerust hart toevertrouw. Je vader zei altijd: iemand moet onze verhalen doorvertellen, anders is het net alsof het allemaal niet is gebeurd, of tevergeefs en...'. Ze maakte haar zin niet af; sloot haar ogen en zakte weg in een onrustige halfslaap en toen ze na een minuut of tien, vijftien haar ogen weer opende legde ze haar hand op mijn arm en gebaarde dat ik mijn gezicht dicht bij het hare moest brengen en ik hoorde haar longen piepen toen ze heel zachtjes fluisterde: 'Beloof je het?'